

Che era la proxima generaziun seregordi

Activitads multifaras pil poet da Laax Flurin Camathias (1871-1946)

AUGUSTIN BEELI/FMR

■ **Laax ha buca emblidau siu convischin prominent: A Flurin Camathias, in dils impurtonts poets e scribents romontschs, dedicheschan vischnaunca, uniuns, scola, acturs ed interprets in vast program giubilar. Sonda, ils 6 da mars 2021, fan ins «Viva Flurin», aschi bein sco las circumstanzias lube-schan.** L'agenda dalla commemoraziun ha entschiet il november vargau. Lu han ins presentau l'illuminaziun d'unviern cul tetel «La detga dil Crap Fraissen». A moda originala, cun tecnologia da glisch ed illustraziuns da *Yvonne Gienal*, han ins projectau quella praula da Laax directamein silla culissa digl uaul. L'installaziun a Salums ha introduciu las festivitads giubilaras «Viva Flurin».

Saver dapli dil poet

En cuort entscheivan las ulteriuras parts dil program. Dils 6 da mars tochen gl'october inscenescha la Fundaziun Pro Laax il giubileum da 150 onns da Flurin Camathias. Loghens d'acziun ein la casa d'art e cultura Cularta, la biblioteca ella Casa de Mont, il museum local e la baselgia parochiala. Il pievel duei s'avischinar al poet sursilvan, emperder d'enconuscher buca mo sia ovra e sia veta. «Nus enconuschein sias poesias. Jeu sperel che nus sappien suenter igl onn giubilar era dapli dil plevon e dalla persona privata», gi *Erwin Ardüser*. Il president dalla Fundaziun Pro Laax ha iniziou las festivitads, el ha intimau convischinas e convischins, ha rimnau acturs

Il crap-fossa da Flurin Camathias, vid il mirsanteri a Laax. FOTO AUGUSTIN BEELI

e responsabels, organisau cun quels in program multifar.

Gia avon dus onns ei il program grop staus semtgau. In project da chor han ins lantschau, acziuns el museum, en biblioteca e la casa da cultura Cularta, ins ha preparau ina scartira giubilara, in'exposiziun ambulonta, installaziuns d'art e guidadas. Schizun las fontaunas dil vitg ha la vischnaunca inclus ella multifariadad da tematicas. Ins ha schau renovar ils siat begls e petgas-fontauna historicas.

Exposiziun ambulonta

L'exposiziun ambulonta «Viva Flurin» entscheiva ils 6 da mars 2021 ella baselgia parochiala da Laax, ella caplutta s. Martin a Breil ed ella caplutta da s. Gliezi a Siat. Tenor las informaziuns actualas pertuccont corona eis ei pusseivel d'installar e mussar las ovras modernas dallas diesch artistas ed artists. Igl ei las suandontas persunas: *Livio Casanova* (Siat), *Fiona Cavegn* (Breil), *Luis Corray* (Laax), *Daniela Demarmels* (Danis), *Annadora Friberg* (Danis/Breil), *Sep Gabriel* (Breil), *Michel Pfister* (Vuorz/Basilea), *Susanne Stauss* (Turitg), *Anna Rita Stoffel* (Laax/Cuera) e *Rafael Summerauer* (Vuorz/Turitg). L'exposiziun curateschan *Yvonne Gienal* e *Remo Arpagaus*. Suenter zacontas jamnas el liug circuleschan las ovras d'in liug a l'auter, pia a Breil, Siat e Laax.

La scartira giubilara

1971 ha la vischnaunca da Laax ediu ina scartira giubilara pil 100avel onn da naschientscha da Flurin Camathias. Quella lavur da 420 paginas haveva *Alfons Maissen* redigiu e commentau. Per bia buca tut ha el lezza gada scret entuorn il poet. Sil gi da naschientscha ils 6 da mars 2021 cumpara ina nova scartira giubilara. Siat auturas ed auturs s'avischinan alla personalitad «Flurin Camathias» e dilucideschan differents aspects. Las suandontas persunas contribueschan: *Leonhard Caduff* (1925-2015, biografia), *Sandro Buchli* (historia), *Bettina Berther* (linguistica), *Laura Decurtins* (musica), *Ursicin G. G. Derungs* (pastoraziun), *Remo Arpagaus* (skizzas persunalas), *Renzo Caduff* (bibliografia). Documents e fotografias ord archivs e relaschs privats complete-schan ils texts. *Theres Jörger* e *Marie Cunen* han fatg la grafica.

par cun veta ed ovra dil giubilar», declara *Erwin Ardüser*.

Tochen viaden il 2022

Deplorablamein ein pliras parts dil program d'aventadas l'unfrenda dalla pandemia. Aschia han ins stuiu stuschar sigl onn proxim il project communabel da Chor viril e Chor mischedau. Ensem cul Chor d'affons niev fundau dueva quei dar ils 6 da mars ina digna manifestaziun centrala. Aposta pil project da chor han *Gion Giu-*

sep Derungs e *Gion Andrea Casanova* cumponiu canzuns novas cun texts da Flurin Camathias. Il concert fust staus planisau per sonda, ils 6 da mars, exact il gi dil 150avel anniversari. Era il chor da dunnas ChurSüd havev cooperau. «Zatgei ei segir: Quei ch'ei buca pusseivel da far 2021 fagein nus 2022», puntuescha il president dalla Pro Laax.

Erwin Ardüser trai ils fils da «Viva Flurin», el program figurescha el sco ina da 36 persunas responsablas. El renda attent allas preparativas da duas persunas activas el sectur creativ: *Yvonne Gienal* e *Remo Arpagaus* curateschan in'exposiziun ambulonta a Laax, Breil e Siat (mira scaffa). «Sche las occurrenz ed activitads gidan d'implantar ad ina proxima generaziun la schientscha e memoria vid nies poet e scribent vein nus contonschiu nossa finamira», concluda *Erwin Ardüser*. Ins sa ch'il poet da Laax ha scaffiu ovras che fan part oz dalla cultura populara sursilvana. Cheu quater exempels: «Fontaunas clar resunant», «Schi ditg che stattan cuolms e vals», «La sera sper il lag», «Romontsch, romontsch ei nies lungatg». En tut ha el fatg varga 1000 texts lirics, e bia ei restau en truchet. Gia oz san ins ch'il giubileum da 150 onns da Flurin Camathias vegn a survargar gl'onn 2021 – quei che po esser d'engrau al project ed al spert da cuminonza dils da Laax.

Il program commemorativ da sonda e dumengia, ils 6 e 7 da mars 2021, ei adattaus allas circumstanzias da corona. Pusseivel ein il survesch divin festiv, la scartira giubilara, l'exposiziun ambulonta e la presentaziun dalla creaziun culinaria. Informaziuns detagliadas mira www.prolaax.ch e www.cularta.ch

Astg'ins perver utschals pigns?

La Staziun ornitologica svizra da Sempach dat sclariment

CARMEN MONN/FMR

■ **Perver specias d'utschals pigns durant il temps d'unviern sa levgiar lur veta. Mantener specias periclitadas san ins cheutras denton buc. Utschals ch'ei buca aschi derasai vesan ins ton sco mai entuorn ils plazs da perver. La Staziun ornitologica svizra da Sempach scriva ch'ei mondi primar per saver contemplar l'utschleglia sin cuorta distanza.** Sia pagina d'internet dat sclariment a tuttas damondas pusseivlas. Seigi quei informaziuns davart la gaglia selvadia, dil maset grond ni digl irun grisch. Varga 400 sorts d'utschals ein presentai cun num, fotografia ed attributs. La pagina rispunda era alla damonda sch'ins astga perver els.

Higiene

Cunzun duront il temps d'unviern cun massa neiv e ferdaglia basegnan ils utschals vivonda. Sch'ins setegni vid entgens cusseglis seigi ei negin problem da perver els, scriva la Staziun ornitologica svizra da Sempach. Ina casa d'utschals cun in reservuar da maglia seigi ina buna moda e maniera da perver. Il da magliar duei esser schurmegiaus dil bletsch e plazzau aschia ch'ils animalets pon tier el. Els duessien denton buca saver far lur excrements lien. *Sep Benedetg Candinas*, pur ed amatur d'utschals da Sumvitg, di il suandont: «Igl impurtont ei la higiena. Entras plazs da perver ch'ei tshufs san malsognas sederas spert.» Il medem scriva la staziun ornitologica: Era giun plaun, sut la casa d'utschals, duessi ei adina esser schuber. Il caset duess esser in vischinonza da plontas ni da caglias, per ch'ils utschals sappien sezuppar en cass da prighel. «Ins sto era mirar ch'il caset ei plazzau aschia ch'inimtg sco per exempel ils giats pon buca vitier», di *Sep Benedetg Candinas*.

Tgei duess'ins perver?

Igl um che ha fatg avon rodund sis onns il cuors d'ornitolog da campagna di ch'ei detti da cumprar mischeidas da buna qualitat. Silla pagina d'internet dalla Staziun ornitologica svizra vegn aunc declarau pli en detagl la vivonda pils utschals. Ins duei eger mischeidas che cuntengnan garnins da flurs sulegl ni da coniv. Per las specias che prefereschan maglia loma ed insects recamondan els arveglia, nitscholas, uettas ni fretgs. Mo co statti cul da beiber? Duess ins metter a disposiziun in reservuar cun aua pils utschals? Gie, quei san ins far, denton mo sch'il cup vegn schubergiaus e l'aua remplazzada minga di. Autr'uisa san malsognas sederas spert era cheu.

Sch'ins riguarda quellas prescripziuns astg'ins perver nos amitgs pigns cun buna cunscienza. E tgi ha buca plascher da verer in tozzel utschals gest avon finiastra?

L'utschlera da Thomas Bieler. FOTO MAD

Co vesa ei ora cun utschals blessai?

La FMR ha dumandau gl'ornitolog diplomau *Thomas Bieler* da Rabius.

Tgei recumandais Vos a persunas ch'anflan in utschi chesa buca pli sgular?

Jeu recamondel da metter el ord la zona da prighel ed observar tgei ch'el fa. Sch'ins manegia ch'el hagi rut in'ala lu san ins purtar el tier mei ella tgira d'utschals. El Grischn dat ei sis da quellas staziuns. Jeu possedel in'utschlera (voliere) nua ch'els san serevegnir. Quella ei dus meters liunga, treis lada e dus meters aulta. Sch'in utschi ei denton blessaus d'in giat e piarda saung, lu guida mo pli antibiotica dil vetrinari.

Haveis Vos bia persunas che vegnan cun utschals blessai?

Jeu survegnel bia telefons da persunas che damondan tgei ch'ei seigi da far cun tals. Duront in onn dun jeu albiert a

treis entochen siat utschals. Circa la mesadad vegn da serevegnir senza problems e quei enteifer treis entochen tshun jamnas. Il mument hai jeu in pign zaisch sco pazient. El ha blessau l'ala, ei denton memia pigns per ch'ieu sappi enfaschar el. Sch'ieu survegnel pli gronds utschals sco per exempel columbas ni falcuns fetsch'ieu si in gep ad els.

Tgei ha animau Vos da far la scolaziun d'ornitolog?

Quels animalets han gia da giuven fascinau mei ed jeu hai vuliu saver dapli dad els. Affons vegnevan cun utschals blessai tier mei e dumandavan sch'ieu sappi gidar els. Senza lubientscha ei quei denton buca pusseivel. Jeu sun s'annunziat tier gl'Uffeci veterinar dil cantun per ch'ieu sappi tgrar ils utschals. Tras quei hai jeu aviert ina staziun da tgira. Lu hai jeu fatg il diplom d'ornitolog e menader d'excursiuns ornitologicas. Plinavon fetsch jeu era adina puspei cuors per refrestgentar mia savida.

TALENT MUSICAL

Per Ian Spescha ei DSDS a fin

(fmr/sr) *Ian Spescha* da Breil ei daus ora ella secunda runda da Deutschland sucht den SuperStar. «Il mund va buca sutsu pervia da quei», di el empau trumpaus: Buca ton trumpaus da sia prestaziun sco digl agir e dils criteris dalla giuria. El ha il sentiment ch'ei mondi tier DSDS bia per quotas d'aspectatur e buc exnum mo pils talents musicals. Tuttina, dar si ei negina opziun per *Ian Spescha*. El ei gia s'annunziat tier «Stadt Land Talent», ina concurrenza da SRF che tscherca talents da differents spartas.

reclama

informativer